

НАЛИЧЈЕ КАО АНТИПОД

Радомир Стојановић, *Наличје тишине*, Панорама – Јединство, Приштина
– Косовска Митровица 2019

Иако сматрам (или ми се чини да то, можда, знам?) да сува и нетолерантно акрибична *научна* методологија не може (и не треба!) да буде дио људског интелектуалног прегалаштва, којем треба дати превише простора у полемикама о инвентивним, стваралачким, артистичким чиновима, држим, ипак, да је могуће да себи дозволим једно, можда не толико претенциозно и претјерано, сагрјешење, да методолошки консеквентно приступим дјелу које је пред читаоцем, Стојановићевом *Наличју тишине*, класичним проседеом, па да о њему које словце кажем, интерпретирајући наслов куриозитетне збирке, на самом почетку.

Наиме, насупрот ставу једног од рецензената ове збирке пјесама, склон сам да тврдим да тишина има своје лице, лице које је реског погледа, у мом личном доживљају, погледа који је критичкији, истинољубивији и теже подношљив од свог антипода – буке. Међутим, читајући збирку Радомира Стојановића у прилици смо, пријатној, да спознамо сасвим нов интелектуални и умјетнички приступ феномену тишине, дакле, клиширано – ћутања, а то је говорење (не и ларма!), разговјетно и мисаоно. Прочитавши, не једном, нову збирку пјесама вишедеценијског резиденцијалног Косовца, наметнуло се, само од себе, питање: Да ли је *наличје тишине* пјесниково мудро и ненаметљиво скретање пажње на његову глагољиву мисао, односно путоказ до громогласја, које се крије иза ауторове личне, тихе, скромне и пристојне појаве и понашања?! Ако је тишина естетски израз, инхерентан древним (и свагдашњим) мудрацима, аналитичарима социјалног миљеа у чијем су ковитлацу пасивни (а, заправо, врло активни) присутни елементи, онда је њено *наличје* – ријеч, или слово, као екстровертни исказ и артикулација форме нечег много дубљег, мистичнијег и интимнијег. И ако је, као што је готово увијек случај, оно што човјек изговори „само крњатак“ онога што као магловита и често недовољно јасна мисао (а свакако као снажан емоционални набој) протутњи кроз дух човјеков, онда се само наслутити може шта је темељ потресних – али истиноносних – стихова које је Радомир Стојановић, као аутор, исписао.

Збирку *Наличје тишине* чини шест циклуса, различитог садржаја и обима. Пјесме су писане углавном без знакова интерпункције, али са таквом јасноћом у изразу да се нипошто не може осјетити било каква злоупотреба слободног појања, посебно не разуданост, већ префињена артикулација мисли чудесним сентенцама и персонификујућим синтагмама, што читаоцу намеће дојам да књига врви од рефлексива почесто загонетног значења алузије која је употријебљена. Аутор је најсклонији

дистиху, али је подједнако спретан и са терцетом и катреном, чиме свједочи и занатску поетску самоувјереност и знање. Уврштени стихови су просијани, заступљене теме – класичне и свевремене, покретачки стваралачки мотиви часни и честити, језик богат и лијеп, српски, са покојим неологизмом, мелодичним, смисленим и уху пријатним.

Уопштено узев, утисак је да је молитва, као *средство* комуникације са „општим Оцем”, доминатна, макар по тону и акордима који се из ове поезије чују и разазнају, али она није само то већ и средство које је аутору једино на располагању, и којим се једино, у животу, и служио (вјероватно зато што је то све вријеме чинио успјешно и зналачки), па, стога, у уводној пјесми „Расуте звезде”, пише: „Земља ова којом дишем / Претаче говор у другачије мѣне / Па ове песме невинине убице / Из расутих звезда слажем у катрене”. Пјесник стих назива „невиним убицом”, не без разлога, јер је усмјерен на неистину, неправду и непочинства, које поета препознаје и на себи својствен начин стигматизује. С тим што „невиним убицама” није мјесто нашао само у катренима, већ у строфама најразноврсније форме, што читалачки утисак о овој збирци поспјешује, градећи у читаоцу дојам о пјесничкој збирци која је и по форми, дакле естетски, раскошна збирка пјесама, разноликог распореда и организације строфа, односно стихова.

Непоколебљив теизам пјесника Стојановића епифанично снажно еманира из многих пјесама у збирци. Тако, рецимо, чврст доказ о томе пружа петострофна компилација насловљена „Молитвена звона”, писана у дистиху: „Да те није Творче на небу, у пољу / Одрани би висили на крсту и кољу... Зато из најдубље ране светло точи / И оно би хтело о Теби да сведочи”. Дакле, није све, иако јесте, у постојању Творца, Бога, Оца, већ и у афирмацији егзистенције бића које се не би смјело друкчије детерминисати до као чедо Праузрока, које је и најдоминантнији поетски субјекат. А то биће се, у пјесниковој егзегези, очитује као најскривенија „жижина жижа”, односно као срж до које се долази, изгледа, најлакше ископом најдубље ране, јер иза крви, као свједока тијела, може се пронаћи само „луча микрокозма”, односно душа људска, коју аутор поетски види као свјетлост.

Питање бића (индивидуалног (личног) и колективног (националног)) једно је од фокалних момената Стојановићевог стваралаштва, па и пјесме-катрена „Спор”: „Под овим варљивим небом / Споримо се због речи, снова, међаша / Не слутећи, притом, ни убица ни убијени / Да смо ми земљини а не земља наша”. Ова пјесма, саздана од једног катрена, истовремено је пјесма-афоризам, која по висини израза и дубини мисли потпада под велику, али одабрану, породицу философских, егзистенцијално-онтолошких рефлексива. Истина, њена поетика, односно лирски занос и метрички склад, нису, рецимо, на ступњу пјесме „Храм од снова”, али је квинтесенцијалност истине саопштене у пјесми апсолутно

надомјешћујуће тежине и способности да анулира било који артистички естетски недостатак.

Добитник Ракићеве награде, Радомир Стојановић, своју нову збирку *Наличје тишине* испунио је и великим бројем стихова мелодичних алузивних тонова, попут: „Песма си од песме и од звука рог” („Молитвена звона”), или: „Дан изгнан из дана / Зна у кадионицама да сине” („Са мирисом храма”). Дакле, рекло би се да је у основи његовог вишегодишњег „ћутања” и нејављања збирком све вријеме била интензивна мудрословна и мисаона борба за изворник и смисао свих наших постојања, за – суштину. Јер како друкчије тумачити стихове попут оних цитираних у овом пасажу, или стихове: „Ноћ је / На пропланку једно усамљено стабло / изговара муњу”, до као ауторову перцепцију прилике и могућности сваког људског бића да се спаси гредећи ка Извору и Начелу, ка Господу и његовим могућностима да растави свјетлост од таме. Уосталом, чему другом човјек треба у општем карамраку да тежи?

Збирка пјесама *Наличје тишине* очито је продукт дугогодишњег рада и аутоконтролних тестова аутора. Та поступност и темељитост у грађењу пјесме, а тиме и збирке, можда је и одгонетка за поетску опчињеност *храмом*, као симболом ревновања племенитом и вишњем циљу. Честе су синтагме попут: „храм од снова”, „храм стиха”, или „храм од речи”, као порука ауторова да је у сваку пјесму узидео ријеч као станац у Божју кућу, у задужбину, и да би свака за себе могла да исприча *ону* причу у којој се упоређује са старим храстом који су годинама ударале муње и вјетрови, али узалудно, јер је храст, иако стар, заправо постојан, и непомичан, и свјеж да о свему приповиједа. Тако аутор, у беспрекорно уметреној пјесми „Храм од снова”, лирском украсу ове збирке, и савременог српског пјесништва исте мотивације и тематике, силом немилих прилика натјеран, браћу Поповић, Николу и Угљешу, оживљава као лирске субјекте, пројектујући у пјесничку реалност оно недосањано и оно претпостављено, па стога и наслов пјесме – „Храм од снова”. Емоционални доживљај једне породичне трагедије пјесника потврђује као човјека суптилног опажаја људске судбине (трагизам је, између осталог, изражен и стиховима: „К’о јелени у свитање, од којијех муње трну / Њих два брата светлосца од ловаца штите срну / (...) Од онога страшног часа када зађе дан за бријег / Смрачила се душа дома и још на њу пада снијег / (...) У ноћима оним ведрим у којим се звијезде мријесте / Прешетасте низ друмове без сватова и невјесте”), али га потврђује и као храброг борца за незаборав невине усопше душе („Овим пољем мјесто сунца још сијају ваше главе / Сад су свеци посиједали за трпезом ваше славе / И творачким тајним смислом оживесте звуке реске / Потпалисте свице храма, оживјесте небу фреске / (...) У времену овом студном у којем се дуби рана / Ви бићете звук земаљски и тишина онострана”).

Пјесник је римама скројио простор у којем се могу пронаћи космос (и космичко), небо (и небеско), васељена (и васељенско), као феномени којима је, оправдано, опчињен управо ауторов ум и језик. А од земљаног постојања и таворења до нечег вишег и пространијег нужно је сазидати мост и учинити тај одсудни прелаз, о којем пјесник сања и захваљујући којем дочекује госта „који му у сан пристиже”. Сви конци усмјерени су ка овим начелима, па и онда када се пјесник смишљеним вокабуларним одабиром минималистички изражава. Тако у пјесми „Недра куће” темпоралном одређеницом *йрен* пјесник његошевски пореди и повезује велико и мало, небеско и земаљско, моменат и вјечност, па пјева: „И мога претка промину сен / У трену је вечност, у вечности трен”.

Да ли је нескромно рећи да и пјесма „Семенка сна” потврђује наше виђење и тумачење поетских ракурса Радомира Стојановића? Библијске слике, и наде, фрескане дивним ријечима и илуминантним мислима, пјесник крунише завршним катреном: „Забоди мач светлости у том пољу / Сачувај род свој крст од слова / Ти што сан подари и мраву и орлу / Сатри злехуде, свет створи изнова”. Писац *Наличја йицине* није једини савремени српски пјесник који сматра да је само саздање свијета изнова, без репаратура, нешто што може да потре кал у којем бивствујемо или напросто отаљавамо живот. Иако је срочен императивним тоном, овај четворостих се може понајприје доживјети као вапај и јака, као крајње средство и увјерење да једино од Праначела може доћи спас.

Аутор својим бићем, чини ми се, рецепира оријенталну мистичност и као да не жели да јој зна све истине, већ је радији да их наслућује. Он изражава страх од потпуног сазнања, од скидања свлака, од свлачења „до голе коже”, а та бојазан, андрићевска, недвојбено, присутна је најеклатантније у предзадњем и задњем дистиху пјесме „Соба”: „Како да кажем тајну / Да је не обесмислим / Дом у који пристижем / У сну сам саградио”. И опет сан насупрот опорој јави, као поетско уточиште и лијек.

Књига *Наличје йицине* управо је она сама, али је и ауторов одговор на дужи неговор. Но, ни „небо нема без грома цијену”, па ће и тишина пјесника Стојановића од ове збирке имати, увјерени смо, друкчији реноме код радозналаца, јер је и сам спознао „да су муње наличје тишине” („Наличје тишине”). Поновимо, и њима сведимо ово скромно словце, стихове из завршног терцета пјесме „Мрвице од звезда”, образлажући, коначно, наше виђење односа општег социјалног, националног и културног стања, и улоге пјесника Стојановића коју је заиграо овом књигом:

Ноћ је
На пропланку једно усамљено стабло
Изговара муњу.

Дамјан ЂУЛАФИЋ